

**E KÖTETTEL KÖSZÖNTJÜK
A 80 ÉVES
HENKEY GYULÁT,
A 60 ÉVES
MARCSIK ANTÓNIÁT
ÉS GYENIS GYULÁT**

DR. HENKEY GYULA

Az antropológia iránti érdeklődése 1936-ban, 16 éves korában kezdődött, amikor magyar őstörténeti tárgyú kiadványokban utalásokat olvasott arról, milyen embertani jellegek voltak jellemzők az egyes honfoglaló magyar sírokból feltárt koponyákra, földrajzi és néprajzi jellegű munkákban és a Borovszky Samu által szerkesztett megyei monográfiákban pedig élő felnöttekkel kapcsolatban jelentek meg embertani adatok. Édesapja 1938-ban ellenezte, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsész Karára iratkozzon be, de kompromisszumként hozzájárult ahhoz, hogy jogi tanulmányain kívül a Bartucz tanszék embertani előadásainak hallgatója is legyen. 1947 végén jelentkezett először szakmai gyakorlatra a Természettudományi Múzeum

igazgatójánál, Nemeskéri Jánosnál, de mert 1948 februárjában áthelyezték Pécsre, azt kellett függesztenie. 1955-ben adódott újra lehetősége arra, hogy jelentkezzen a Természettudományi Múzeumba, ahol Nemeskéri János Lipták Pálhoz irányította szakmai gyakorlatra, de Malán Mihály is felajánlotta neki segítségét. A tipológia terén főleg Lipták Páltól és Nemeskéri Jánostól, az etnikai embertani vizsgálatok előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatban Malán Mihálytól és Nemeskéri Jánostól kapott tanácsokat.

Etnikai embertani vizsgálatait 1956 januárjában kezdte és 1997-ig a Kárpát-medencében 193 és Bulgáriában 8 helyszínen összesen 35 103 felnőtt személyt vizsgált, akik közül 32 899 a magyar, a többi hazai német, szlovák, horvát, bunyevác, sokác és bulgáriai tatár. 2000 őszéig 146 szacikke és tanulmánya jelent meg, melyek közül néhány összefoglaló jelegű munkáját említjük: Lajosmizsei jászok 1974, Taxonómiai összefoglaló 1978, Kalocsa és környéke 1979, Duna-Tisza köze 1989, Palóc összefoglaló 1989, Második összmagyar összefoglaló 1990, Angol nyelvű etnikai embertani összefoglaló 1990, Kárpát-medencei összefoglaló 1993, Somogy megyei összefoglaló 1994, Kisújszállási nagykunok 1996, Rábaközi tanulmány 1996, Felvidéki magyar összefoglaló 1998, A magyarság keleti elemeinek etnikai embertani képe 1999, Tiszántúli magyar összefoglaló 1999, Az embertan és a magyar nép származása 2000. Kalmár Sándor programozó matematikussal közösen készített tanulmányok: Nógrád megyei palócok 1976, Heves megyei palócok 1979, Kiskunok 1984, Első összmagyar összefoglaló 1986. A dunántúli és a csallóközi összefoglaló megjelentetése folyamatban van.

A kandidátusi fokozatot 1990-ben „A magyarság etnikai embertani képe” című értekezésének megvédésével szerezte meg, a bíráló bizottságnak néprajzos, régész, történész, folklorista és antropológus tagjai voltak, egyik opponense is antropológus volt. Munkássága során a Hiernaux-féle antropológiai-statisztikai számításokkal bizonyította, az őslakos eredetű falusi és mezővárosi magyar népségek többsége közel áll egymáshoz, főleg a tiszántúliak, közép-dunántúliak, nyugat-dunántúliak és a nagykunok, a székelyek és a kiskunok pedig a magyar csoportok többségétől leginkább eltérnek, de ezek az eltérések is kisebbek, mint a palócföldi szlovákok és a dél-somogyi horvátok közti különbségek.

Henkey Gyula fő érdeme, hogy Bartucz Lajosnak a turanid típus alföldi (nagy-magyar alföldi) változatával kapcsolatos nézetét szakfotókkal, egyéni adatokkal és átlagokkal bizonyította, vizsgálatai szerint is ez a változat a magyaroknál leggyakoribb jellegegyüttes. 1984-ben a kiskunsági tanulmányban a magyaroknál gyakoribb 10 típus és változat átlagait adta meg, 1999-ben és 2000-ben pedig a keleti dinaroid (kaukázusi), kaszpi és pontusi változatokra jellemző átlagokat közölte szakfotókkal együtt.

DR. MARCSIK ANTÓNIA

1940. szeptember 3-án született Ácson (Komárom megye). Az általános iskolai tanulmányai után 1958-ban, Komáromban, a Jókai Mór Gimnáziumban érettségizett. Ugyanezen évben felvételt nyert a Szegedi, illetve a József Attila Tudományegyetem Természettudományi Kar biológia-földrajz szakára. Nevezett egyetem társadalmi ösztöndíjasaként diplomáját 1963-ban szerezte meg. Ebben az évben mint gyakornok került a JATE Embertani tanszékére, ahol előzőleg demonstrátor volt. 1964-től kezdve tanársegéd, majd 1972-től adjunktusi beosztásban dolgozott. 1965-ben elnyerte az egyetemi doktori címet, 1984-ben a biológia tudomány kandidátusa lett (disszertációjának címe: „Duna-Tisza köze avar korának paleopatológiája”). 1985-ben megkapta a

docensi kinevezést és azóta ezen beosztásban dolgozik. 1990-től a tanszékvezető helyettese volt, és 1997-től a tanszék vezetője.

Kutatási tématerülete kezdettől fogva a történeti embertan és a paleopatológia. Önállóan vagy társszerzőkkel írt tanulmányainak száma 130 (publikációk hazai és külföldi folyóiratokban, könyv- és jegyzetrészek). Tudományos rendezvényeken tartott előadások, illetve poszterek száma külföldön 68, hazai vonatkozásban 52. Több alkalommal vett részt tanulmányutakon, ezek közül legjelentősebb a belgiumi és a svédországi volt. Tagja több nemzetközi (Paleopath., European Anthr., Dental Anthr. Association, The New York Acad of Sciences, Nat. Geogr. Society, GIRSO) és hazai tudományos társaságnak (MTA Antr. Bizottság (tírkára 1985–1990), SZAB Orvtud. Szakbiz. Fog- és Szájseb. Munkabizottsága, Magyar Biol.- és Orvostört. Társ., SZAB Fil. és Történettud. Szakbiz. Embertani és Régészeti Munkabiz. (1996–1999 elnök, 1999-től titkár). A Journal of Paleopathology (olasz), a Papers on Anthropology (észt) folyóiratoknak szerkesztőbizottsági tagja. Témavezetője volt 1982–1985 között egy Műv. Min. pályázatnak, 1986-tól folyamatosan OTKA pályázatoknak és jelenleg is az.

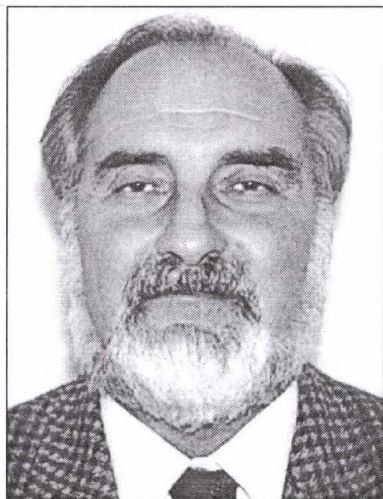
Nemzetközi kooperációs munkája (USA, Anglia, Mongólia, Németország) mellett részt vesz a székesfehérvári bazilika területén eltemetettek embertani feldolgozásában, illetve több vidéki múzeumban őrzött embertani leletek általános avagy patológiás kiértékelésében.

Oktató munka keretében részt vállal a „Humánbiológia” és az „Antropológia” c. főkéllégiumok oktatásában, vezeti ez utóbbi főtárgyhoz kapcsolódó gyakorlatokat, számos speciális kurzust tartott és tart. Ezekon kívül témafelelőse a történeti embertanból, paleopatológiából szakdolgozatot, diplomamunkát végző hallgatóknak és folyamatosan végzi a tanszék PhD hallgatóinak képzését. Ez évtől elvállalta a Pécsi Egyetemen a „Humánbiológia” főtárgy oktatását.

Egy hallgatója 1989-ben az OTDK-án „Pro Scientia” aranyérmes, 1993-ban két hallgatója első, 1999-ben egy hallgatója második díjat nyert.

1982-ben „Kiváló Munkáért”, 1991-ben „Magyar Nemzetért” c. kitüntetést kapta.

DR. GYENIS GYULA

Gyenis Gyula 1940. október 23-án született Budapesten. 1961-ben nyert felvételt az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kara biológia-földrajz szakára. 1964-ben a földrajz szakot leadta és helyette az antropológia szakot vette fel. 1966-ban kapta meg biológia szakos középiskolai tanári és antropológus oklevelét. Már hallgató korában az egyetem társadalmi ösztöndíjasa volt és 1966. július elsején lett a Természettudományi Kar Embertani Tanszékének munkatársa, mint gyakornok. 1967-ben tanársegédi, 1974-ben adjunktusi, 1983-ban pedig docensi kinevezést kapott. 1996-tól vezeti a tanszékot, 1999 óta, mint egyetemi tanár. Közben 1975–1976-ban az Igazságügyi Orvosszakértői Intézetben dolgozott

másodállásban, 1985-ben pedig a Brüsszeli Flamand Egyetem Antropogenetikai Tanszékén töltött egy félévet vendégkutatóként.

A biológiai antropológiával Bartucz Lajos egyetemi előadásain került kapcsolatba 1964-ben. Abba az évfolyamba járt, amelynek Bartucz professzor utoljára adta elő az „Embertan és emberszármazástan” tárgyat és az ő kítűnő előadásai keltették fel az érdeklődését a szakma iránt. A következő, az 1965/66. tanévben, amikor a professzor az utolsó, nyugdíjazása előtti évében a „hivatalos”, munkahelyi tennivalók alól felmentve, szinte kizárólagosan már csak „A prachistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek” című könyvének a befejezésével és a kiadásával kapcsolatos dolgokkal foglalkozott, még tartott speciális kollégiumokat a részére. Így Bartucz professzor több „utolsó” tanítványa közül ő valóban a „legutolsó”. Mindezekből természetesen következett, hogy a szakmai pályafutását történeti antropológiával, a váci 8–9. századi avarkori temető embertani anyagának a feldolgozásával kezdte. Ezután is következtek „történeti” munkák, a tanszék (illetve korábbi nevén Anthropológiai Intézet) két első vezetője, Török Aurél, majd Lenhossék Mihály életéről, illetve munkásságáról írott kisebb összefoglalás.

További pályafutását már Eiben Ottó egyengette, aki 1965-től, ha nem is „hivatalosan”, de gyakorlatilag vezette a tanszékot. A következő években kutatásaiban elsősorban dermatoglifiával foglalkozott és ebből szerezte egyetemi doktori címét „A palmaris és digitalis bőrlécrendszer variációja három magyarországi népességben” című értekezésével 1973-ban. Az 1970-es évek közepétől kezdve már a növekedés és fejlődés

témaköre iránt érdeklődött elsősorban, de a kandidátusi fokozatát még „Az észak-magyarországi népe sségek biológiai távolsága” című dermatoglifiai tárgyú értekezése alapján szerezte meg 1983-ban. 1995-ben az ELTE habilitált doktora lett, 1999-ben pedig Széchenyi Professzori Ösztöndíjat nyert.

Kutatásai néhány kimagaslóbb állomása a következőkben foglalható össze. 13 észak-magyarországi népesség dermatoglifiai jellegeinek vizsgálatából megállapította, hogy eredetük szerinti csoportokra különülnek el, így e paramétereik mikroevolúciós tendenciákat is tükröznek. 1974-ben antropológiai/humánbiológiai laboratóriumot szervezett a Budapesti Műszaki Egyetem Szakorvosi Rendelőintézetében. Az orvosi szűrővizsgálatokhoz kapcsolódva 15 éven keresztül vizsgálta a műegyetemi hallgatók testi fejlettségét és a szekuláris trend jelenségét, amelyet számos publikációban mutatott be. 1979-től kezdve, az akkor éppen várossá alakult Érd heterogén népessége iskolás gyermekeinek testi fejlettségét vizsgálja tízévenként tanítványai közreműködésével. 1998-ban pedig Joubert Kálmánnal közösen megszervezte a 18 éves sorkötelesek reprezentatív mintájának komplex humánbiológiai, orvosi, pszichológiai és biodemográfiai vizsgálatát.

A tudomány szervezésében is jelentős szerepet vállal. Így például több cikluson keresztül volt a Magyar Biológiai Társaság Embertani Szakosztályának titkára, jelenleg pedig elnöke. Az MTA Biológiai Tudományok Osztálya Antropológiai Bizottságának pedig két cikluson keresztül volt tagja, jelenleg pedig az elnöke. Emellett számos hazai és külföldi tudományos társaságnak a tagja és volt, vagy jelenlegi tisztségviselője.

Rendkívül népszerű előadó. Meghívott előadója volt (vagy jelenleg is) az ELTE Bölcsészettudományi Kara Régészeti Intézetének, az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának, a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara Ős- és Ókortörténeti, valamint Kulturális Antropológiai Tanszékének, és a Pécsi Tudományegyetem Természet-tudományi Karának

Rendelkezik azzal a kivételes tulajdonsággal, hogy a tudományos ismereteket a laikus érdeklődők számára is érthetően és érdekesen közvetítse. Ezt bizonyítja az a több száz előadás és cikk, amelyet a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat által szervezett előadásokon, a Magyar Televízió „Delta” és a Magyar Rádió „Szonda” című műsoriban, továbbá az Élet és Tudomány, valamint a Természet Világa hasábjain volt élvezhető.